

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

Digressio 9. Num cœli motus sit à natura. Deumque Arist. fuisse primum
primi orbis motorem ad tex. com. 67.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

grane factum est illud corpus neque leue, orbiculatiquē & spherica figura insignitum à natura, vt naturaliter eo motu moueretur. Quam ob causam in tex. 12. lib. 8. Metaph. & tex. 10. lib. 12. posuit is in cælo materiam, non generabilem, sed mobilem ad vbi: vt motus principio saltem passiuo, naturalis esset: et si motrix virtus melioris conditionis esset, quam natura; cuius comparatione voluntarius potius, quam naturalis, posset appellari.

Naturalem tamen item quoquo modo dixerim; quatenus mens motrix, dum & se apta mouere & cælum aptum moueri cognoscit, atque è re vniversi totius intelligit esse, vt motus sit stabilis, necessarius, & naturalis, primæque mentis voluntatem esse, vt moueat; immò (vt Aristoteli placuit) suam quoque perfectionem id postulare, seque imperfecta fore & otiosam, si non moueat; ita cælum arripit mouendum, seseque illi adiungit ac intimè totum peruadit & permeat; atque determinatè, vniformiter, ac constanter mouet; ac si natura naturalis illius foret forma. Sanè hæc vnio actu nititur & potestate eiusdem generis: quia vt cælum est aptum moueri, sic mens apta mouere. Quæ licet in accidentis genere considerentur; in ratione operationis, mouentisque & moti; vnum quidpiam per se videtur effici posse si hæc adsint, quæ subiungam. Primum vt & agens aptum sua natura sit ad operationem illam tribuendam, & patiens ad illam & non ad eius oppositam inclinetur. Deinde vt agens possit intimè vniri cum patiente totumque peruadere ac complecti. Tum verò vtrumque ita sit ad alterū determinatū, vt eorum vnū in illud solum naturaliter agat, & illud ab hoc solo naturaliter patiatur. Præterea vtrumque sit species integra perfecta que natura. Postremò sit vnio ad operationem quampiam, quæ forma dante esse non indigeat. Quæ omnia cum motrici menti cæloque maxime contineant, possent hæc dici per se ac naturaliter vniri; non quidem essentialiter & in genere substantiæ, sed in operatione tamquam mouens & mobile. Cùm præsertim hæc operatio plurimum ad hæc inferiora pertineat, tamque mens, quam cælum, generales sint eorum causæ: neque incorporea & separata natura immediatè posset absque vilo interiecto corpore, aut actione alia, quam motu, agere in hæc inferiora corpora. Et alioqui perfectioni, ordini, & conseruationi vniversi oportunitum videbatur, vt quoquo modo vnum ex superioribus & inferioribus, ex immaterialibus & materialibus fieret summusque ac pulcherrimus omnium nexus existeret.

Qualis vnio sit intelligit & calti.

Est hic modus veluti medius, tum inter vnionem essentialem, quæ in rebus inferioribus reperitur, abstractarumque substantiarum ac primæ causæ simplicitatem: tum inter vnionem formantis formæ & forinsecus solum assistentis: tum demum inter vnionem naturalis formæ & arte productæ: quarū altera toti materiæ dat esse & operationem; altera sine operatione vlla exteriorem dumtaxat materiæ superficiem ornat. Eritque cuique facile obseruare quid cum singulis conueniat, quid discrepet. Et quoniam impartibiliter mens vnitur cælesti corpori, vt & tota sit in toto & tota in qualibet parte; in ratione operationis magis vnum efficit ipsa cum cælo, quam qualibet materialis forma cum materia. Et

A rursum quoniam indiuisibiliter vnitur, facit etiam magis vnū, quam cū corporibus nostris rationalis anima; magisque naturaliter mouet. Quippe nõ eā habet in cælo, quam in corporibus nostris anima, resistentiam; quin summam potius propensionem, nec vllis prorsus indiget instrumentis.

At enim in 8. Metaph. lib. tex. 9. quædam sunt verba, quæ obijcere nobis Philoponus posset, Naturā, inquit, solum profectò quis ponet eā, que in corruptibilibus est, substantiā. Verum eo loco naturales formæ cum artificiosis ideisque separatim comparantur; quarum illa sola dicuntur esse substantiæ, hæc nequaquam. Naturam igitur naturalem formam appellat; neque solum corruptibilem formam esse naturam: sed solum esse substantiam; solum inquam artificiorum & idearum comparatione; non incorruptibilium cælorum, qui non formæ, sed materiæ potius sunt.

Tertium, quod idem ait interpres, mentes illas mouere cælestes orbis primæ mētis Dei imitatione; hæc tenent Aristotelicū sanè ac Peripateticū est. At dū imitationē in eo agnoscit; tum quod vt Deus in seipsum conuersus omnia contempletur, sic ille motus in orbem ab eodem in idem redit: tum quod vt Deus est vbique, ita cælum vbique sit dum omnem situm per partes permutat: nescio quam Aristoteli consentaneè loquatur. Maloque in eo agnoscere, quod vt mentem primam primum ac supremum orbem vertentem vident cætere mentes, sic illam hæc imitantes vertendos arripiant inferiores orbis, simulque cum ea sublunaris mūdi conseruationem atque administrationem procurent.

Primā verò mentē quā Deū dicimus, Aristoteli fuisse primū primi orbis motorē, tū excepto Alexandro, qui eā vt finem duntaxat & vt amatā ac desideratam mouere dixit in 1. Natur. Quæst. cap. 1. Cæterorum Græcorum interpretum fuit sententia; quemadmodum apud Simplicium videas ad initium 8. lib. Physic. & Commentario item 107. & 109. & 1. lib. de cælo Comment. 88 & Themistii 8. Physic. tex. 3. & vtrumque in tex. 73. lib. 2. eiusdem operis, suumque præceptorem Ammonium citat Simplicius. Tum vero ipsiusmet Aristotelis. Nāque is in memorato tex. 73. lib. 1. Physic. duplex distinguit naturale mouēs; quorum tamen alterum naturale non sit, propterea quod ita moueat vt non item moueatur. Quo genere contineri ait illud, quod est omnium primum, nempe Deum, primam omnium causam, & primum ens; vt in 12. Metaph. lib. appellari solet. Etenim tex. 3. lib. 8. Physic. cognitionem æternitatis motus vilem fore dixit ad cognitionem primi principij; hoc est Dei, omnium interpretatione. Vtilis autem est, quia ex motus æternitate vnum conficitur esse primū motorem æternum, quod illud ipsum est primum principium: de quo efficaciter motore in toto libro loquitur. Principio enim inquit manente & vniversum manere necesse est, continuum existens ad principium; nempe Deum, primum entium omnium principium. Nam si primum motorem diceret mentem aliquam infra Deum, non esset omnino immobilis is motor, sed amoris saltem ac desiderij motu moueretur à Deo.

Iam cætera percurramus. Quod in expositione tex. 78. & 79. tam acriter ab omnibus disputatur, num inde colligere liceat Deum esse vigoris infiniti.

finiti, quodq. in tex. 84. primus motor dicitur esse in circumferentia potius, quam in cetro, atque ab omnibus de Deo accipitur; an non primum motorem ostendunt Deum esse? Quod in tex. 90. lib. 1. de Cælo plures probat mundos esse non posse, quod non nisi vnus primus motus æternus & vnus primus motor esse queat, quis de mouente finaliter interpretetur? Quis non videat vnum esse posse multorum finem, non item vnum efficiens diuersorum in diuersis mobilibus & diuersis modis motuum? Quis plures infra Deum metes illorum motuum efficientes negaret? Plures igitur primi motores esse nequeunt, quia non possunt plures esse Di. Nolunt enim entia male gubernari, neq. bona est pluralitas principatum; quemadmodum in extremo 12. Metaph. lib. Philosophus idem ratiocinatur: vtille ipse vnicus princeps administrationis mundi princeps item sit motus, à quo tantopere totus hic inferior pendet mundus. Cum ijs, quæ de primo motore traduntur in 8. Physic. conferas illa quoq. quæ de Deo scribuntur in tex. 100. lib. 1. de Cælo. In priori loco primum motorem in tex. 84. posuit in circumferentia: & in altero entia, quæ ibi degunt, optimam dixit habere vitam ac felicissimam, mutationis omnium expertem, neq. senescere vnquam (in 8. Physic. primum motorum dixerat æternum esse pænitiūq. immobilem) hæc verò ad Deum pertinere ostendit illa verba, quibus addit, primum eorum & maximè summū, à quo habent omnia esse & viuere, omnino intrasmutabile esse, necessariò que mouere æterno motu; quod nihil sit illo melius, quod moueat; & siquid esset, illud esset diuinius eo. Rursus quod in posteriori libro de ortu & interitu tex. 59. Deum ait esse perpetui ortus atq. interitus causam, dum perpetuū facit motum in orbem; nonnè apertum est testimoniu: At id ipsum in tex. 53. lib. 8. Physic. attribuerat primo motori. In 12. autem Metaph. tex. 30. Platonis ideas irridet, quod nullius motus principium sunt: deincepsq. à tex. 42. cum omninò colligit mentium separatarum numerum, qui est celestium motuum. Nec Deum igitur, nec separatam vllam substantiam agnouit, quæ motum nullū efficiat. Hinc illud est in tex. 38. substantiā illam, quæ primæ lationis principium est, primum esse principiu, ex quo Cælum & natura pendet: quod in tex. 39. Deum esse prædicat, beatissimam degentem vitam. Quemadmodum & in tex. 100. lib. 1. de Cælo dixerat. Rursus à tex. 41. de eodem illo primo principio eadem illa repetit, quæ de primi motoris, immobilitate, æternitate, immaterialitate, & impartibilitate docuerat. Et inter cætera in tex. 43. principium inquit & primum entium tum per se tum ex accidenti immobile esse; mouens tamen primo, sempiterno, & vno motu: statimq. appellat primum mouens; præter quod alia sint æternæ substantiæ & immobiles errantium motrices orbium. Quare in tex. 44. primam omnium separatarum substantiarum illam esse ponit, quæ primum efficit motū. Et in tex. 48. præterea, quæ mouent, nullam penitus aliam efficiat separata reperiri substantiam, quoniam illarum finis est motus.

At enim in tex. 36. obijciat nobis Alexander dixisse Philosophum, primū illud principium primāq. causam mouere vt desideratum & amatū. Sed verborum sensus duplex esse potest. Alter, Deum efficiet quidem mouere, sed mouere non motum profusūque immobilem, quemadmodum id, quod

amatur & desideratur, absque vlla sui mutatione amantem ac desiderantem mouet & ad se trahit. Verba Philosophi sunt; Mouet autem hoc modo, concupiscibile & intellectibile mouet non motum. Alter, voluisse Aristotelem distinguere primū mouens à mouentibus cæteris inferioribus, quæ conuenire in eo videantur, quod omnia sunt immaterialia, immobilia, impartibilia, æterna. Distinctio autem est, quod inferiores mentes mouent amantes primam eamq. imitari cupientes, suprema verò velut ab illis amata, non autem amans superiorem aliam eamvè imitans, cum ipsa sit prima omniumq. suprema ac perfectissima. Itaq. suum quidē orbem Physicè & efficienter mouet, at metes cæteras Metaphoricè amoris ac desiderij motu. quibus verbis primam metem significatur, tum primum esse efficiens, tum primū finem. Vnde scitum illud in Peripateticorum Scholis crebro vsurpatum, Deū esse primam formam, primum efficiens, & primū finē, trèque in eo primas causas conuenire. Verum de his nunc satis.

COMMENTARIVS.

Ad illam Philosophi propositionem reuertamur, quæ quod natura mouetur, vi quoq. accipiebat moueri, Huic enim celestis obijciebatur motus, qui pari vim nullā potest. Altera igitur Alexandri responsio fuit, Cælum non esse in loco, neq. vi aut præter naturā moueri posse Aristotelis propriam opinionem fuisse; veterum Philosophorum non item. Ideòq. ad homines argumentatum esse Philosophum, propositionemq. ab illis concessam accepisse. Ita placuit quoq. S. Thomæ indèq. licet colligere, quod Cælū ex elementis cōpositum esse antiquitas credidit; quod si in elementis est motus naturalis & violentus, fuerit quoque in Cælo. Primus Aristoteles quintam esse ab elementis distinctam essentiam demonstrauit.

Duobus item modis respondit Philoponus. Primo quidem propositionem illā de recto motu accipiedam esse. In hoc enim cōtrarietas est locorū, sursum & deorsum, ante & retrò, dextrum & sinistrum: propter quæ naturalis & violentus existit motus, naturalis ad vnū locum, & violentus ad illius oppositum. Circularis contrarium non habet: propterea diuisio illa motus naturalis & violenti ad illum non pertinet. Animæ autem motus est rectus, vt videre est in animalibus cunctis, siue incedant, siue volent, siue natent, siue reptent: ita optimum esse argumentū, si natura mouetur, ea vi quoque motum iri.

Altero modo, propositionem eam tanquam cōtingentem adferri: quod si non omnia, aliqua certè eorum, quæ natura mouentur, vi quoque moueantur; quæcumque nimirum contrarios habent motus. Cuius generis est & anima. Hæc namque mouendo seipsam mouere corpus dicitur: quare cum corpus contrarijs moueatur motibus, eos necesse est in anima quoque inesse.

Eadem Simplicij videtur fuisse responsio, cum eam dixit vniuersè veram non esse, vt in Cælestibus apparet: sed eo posito, quod veteres dicitabant, animam idèd mouere corpus, quod ipsa moueatur. Si enim ea motibus hisce moueatur, qui sint in toto animali; quemadmodum hi externam vim admittunt, admittent quoque animæ motus.

Ad quod natura mouetur, vi quoque moueri potest.

Ego dum Philosophum video quietem cū motu coniungere, eodē modo velle rem in motu & quiete habere, manifestū esse arbitror de motu recto duntaxat sermonem esse. Eiusmodi enim est animalium motus, de quo erat disputatio. Neq. in his de cælesti motu difficultatem esse proponendam. Ad quod, inquit, mouetur natura, quiescit in hoc natura. Quis non videat de recto motu, qui ad locum & quietem suscipitur, sermonem esse, non de circulari, qui nec est ad locum, nec ad quietem refertur. Itaq. hæc fuerit ratio cinatio. Motus omnis rectus & natura fieri potest & vi, ad locum inquam tum naturalem, in quo libenter quiescit corpus motum, tum præter naturam, in quo repugnante natura detineatur: atqui motus animæ atque ab anima in animalibus profectus, rectus est, igitur & natura & vi fieri potest. Quod si memoria repetas quidnam de essentia animæ veteres dixerunt in superioribus, maiorem argumentationis vim perspicies. Igneam enim aut omnino elementarem naturam esse voluerunt: quare vt ignis & elementa omnia, & natura & vi mouentur, ita & anima moueretur: motu inquam corporeo: quo & elementa & animalium corpora mouentur.

*Violenti
est motus
quid est
in quibus.*

Iam verò nullum animæ animalivè motum esse violentū posse, violenti definitio ostendit. Etenim id omnes violentum esse intelligimus, cuius principium foris est, nil cōferente aut agente eo, quod patitur. Omnis autem animæ motus ab ipsa est: est animal quatenus animal est mouetur, intrinsecus & ab interno principio mouetur. Violētus ac præter naturam motus in ijs tantum est, quæ aliundè & ab externavi mouentur: vt si graue corpus projicias sursum, aut leue deorsum. Aristoteles quidem certè tam manifestum iudicauit nullū animæ motum esse violentum, vt probationem omnem contempserit. Inductione autem ostenditur. Omnino enim, vt paucis complectar, animæ operationes sunt nutritio accretio, procreatio, sensus, appetitio, intellectio, volitio, motusque de loco ad locū: quæ omnes ab interno nimirum principio proficiunt, bonūque & conseruationem animalis respiciunt.

*Nullum
animæ
motū esse
violentiū.*

Pluribus hunc locum tractat Philoponus. Cui si obijcias animal in præceptum actum aut inuitum sublatū sursum, negabit is violentos esse motus, quoniam idem ab anima fieri possunt, quæ ad omnē situs distantiam mouendi vim habent. Sed verius nō sunt animæ motus, sed animati corporis; & magis quatenus est graue, quàm quatenus animatū. Proprius animæ motus est assensus; tūcque violentus esset, si ea huic motui cogeret assentiri.

*Anima
nostra li-
bertas.*

Simplicius verò, dū ex causā probationem querit, eam adfert, quæ solius rationalis animæ & humane voluntatis propria est: cuius verba quoniam luculentum libertati nostræ testimonium præbent, non pigebit huic loco adscribere. Quoniam, inquit ille, sua ex natura libera est rationalis anima, libertati autem violentum contrarium est. Quare in tyrannicis necessitatibus atque violentis imperijs apparet, siue ipsa resistat, siue non; atque quamvis ratione voluntariè ipsi imperio cedat. Hæc ille.

TEXTVS.

Εν τῷ εἰς τὸ ἀνω κίνησιν, ἄνω ἔσται· εἰ δὲ κατω, γῆ πῶτον γῆ καὶ ἀνωκίνητος ἐκ κινήσεως ἀνω· ὁ δὲ ἀνωτος κίνησις ἐκ τῆς γῆς ἄνω.
Ab hoc autem si sursum mouebitur, ignis erit. Si vero deorsum, terra. Horum namque corporum motu hi. Eadem autem ratio est de medijs.

COMMENTARIVS LXVIII.

Quarta hæc est argumētatio. Cuius clariorem interpretationem facere superuacaneum iudicauit Simplicius, quod ipsa per se satis esset aperta. Solum adnotauit, hinc manifestum esse corporeos solos motus Philosophum ab anima remouere, dum ex motu sursum & deorsum argumentatur. Addere potuisset & de motu recto illum agere; neque his argumentationibus Cæli motum obiectandum à quoquam esse.

Quoniam igitur animalia constabat non in orbē moueri, animam accipit, si moueatur, motu recto moueri: is enim in animalibus cernitur. Rursum accipit motū rectū aut sursum fieri aut deorsum: nam hoc & sēu & inductione perspicuū est & alibi declarati. Tertio accipit eiusmodi motū simplicem elementorum vel simplicium corporum proprium esse; mistis autem propter simplicium cuiuspiam excessum conuenire. Cūque animam veteres affirmarent eodem motu, quo mouet, ipsam quoque moueri; ad hūc modum argumentatur. Si anima mouetur sursum, ignis fuerit aut aër; si deorsum, terra vel aqua; aut simpliciter, aut excessu. Si quidem hi motus horum corporum proprii sunt atque in mistis ab illis proueniunt. Atqui hæc corpora vnicū habent determinatum motum ad vnicū constitutum locum, ignis sursum, terra deorsum, aër & aqua ad interiecta loca, neque ad vllam partem aliam situs differentiam: anima verò in omnem partem & ad omnes differentias mouet: non est igitur anima ignis, nec elementum vllum. Itaq. quod animam deducit fore ignem aut elementum aliud, non est absolute & absque vllius alterius additione accipiendum: nam hoc veteres terebāt, immò & vltro asserbant. Sed absolueda ratio octatio est; eoque progrediendū vltius, vt elementum eam non esse ostēdat familiariter & vltimo argumento ex operatione ducto, quod elementa omnia vnicū habeant simplicem naturalem motū, anima plures omnino, vel etiam oppositos & contrarios.

Cui argumēto respōdere non possunt, horū motuum vnū esse naturale, alterū præter naturā, quod admodum & in elementis. Tum quia perspicuū est omnes eorū naturales esse. Tū quia, vt propterea fortasse præmisit, ne fingi quidē potest in anima præter naturā motus. Atque perinde fuerit, siue anima elementum ab illis diceretur esse, siue ex elementis: quoniam ea quoque ex elementis sunt, excedētis elementi motum habent, eūque certum & constitutum ad vnum locum. Quamquam Philoponus vbi deduci audit, si anima sursum mouetur, ignem eam fore, ita deduci putat, vt omnis ignis sit futurus anima: quoniam quæ eundem motū eandemque proprietatem habent, natura quoque illorum eadem est. Hæc tamen deductio non fuisse necessaria. Sed dixisset Democritus, non omnē ignē esse animam.

